

Ceunant Llennyrch

Safle: Gwarchodfa Natur Genedlaethol Ceunant Llennyrch

Dyddiad yr arolwg: 14/06/2021

Llwybrau trawslun: dolen gylchol ar y prif lwybr troed heibio Rhaeadr Ddu a Choed Nyth-y-Frân

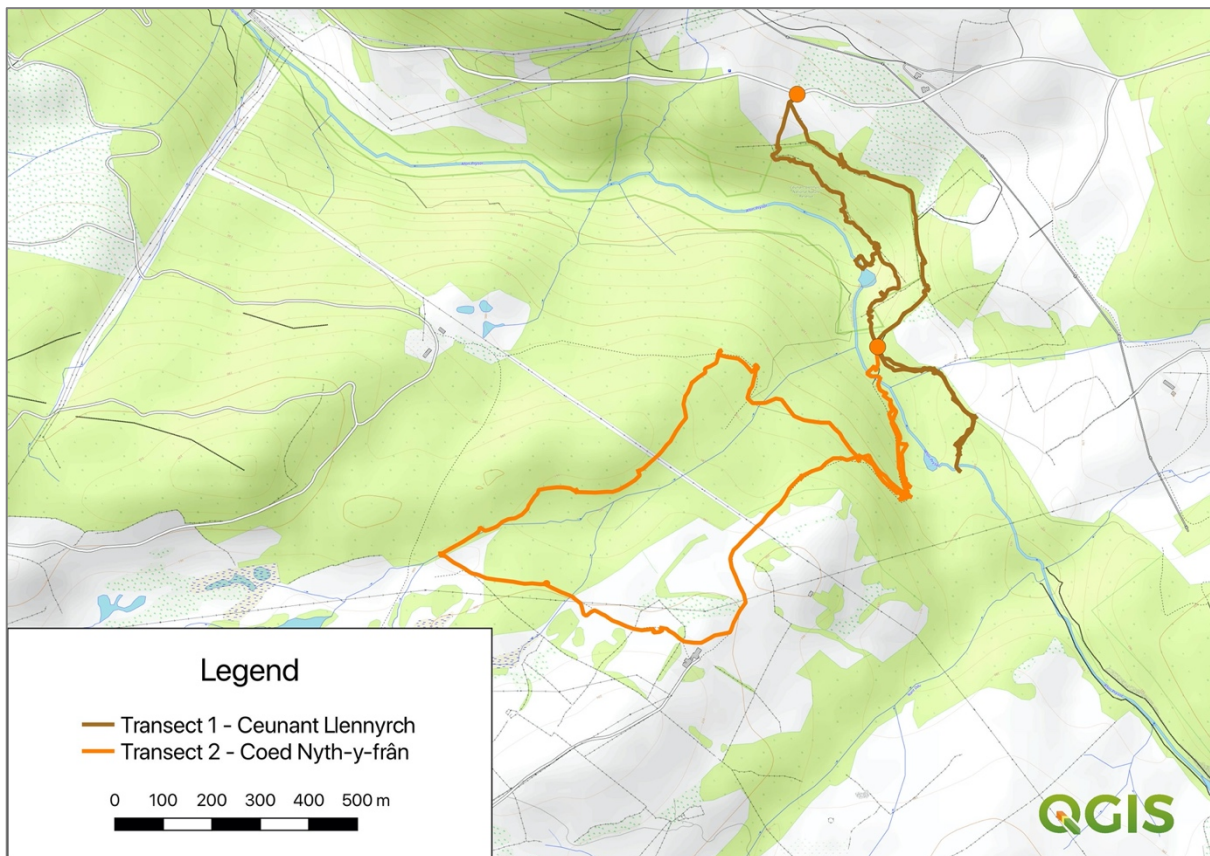
Telwr y Coed (*Phylloscopus sibilatrix*) yng Ngheunant Llennyrch.

1. Manylion yr arolwg

Wrth gynnal yr arolwg o goetir Ceunant Llennyrch a cheunant afon dilynwyd yr un llwybr lle y'i cynhaliwyd yn 2020 (gweler ffigur 1 isod), gan ddechrau wrth y giât ar hyd y ffordd lle mae'r prif lwybr troed yn cychwyn wrth gyfeirnod grid SH665392. Roedd y trawslun cyntaf (llynell felen) yn cynnwys y prif lwybr cylchol wedi'i farcio o'r fan hon, trwy'r coetir i Rhaeadr Ddu, ac yn ôl i'r man cychwyn. Dechreuodd yr ail lwybr trawslun (llynell oren) yng ngheunant yr afon a dilyn llwybr cylchol wedi'i farcio trwy ardal coetir Coed Nyth-y-Frân i'r gorllewin o Afon Prysor. Cynhaliwyd y ddau drawslun ar 14 Mehefin 2021.

Yn ystod yr arolwg, cofnododd yr arsylwr unrhyw fywyd adar a welwyd yn ystod y trawslun (yn enwedig arwyddion o weithgaredd bridio), gweithgaredd mamaliaid, 'digonedd' sbwriel ar hyd llwybrau troed ac mewn mannau casglu poblogaidd a sawl delwedd pwynt sefydlog ar hyd y llwybrau (gweler ffigur 2 am fanylion penodol lleoliadau arolwg).

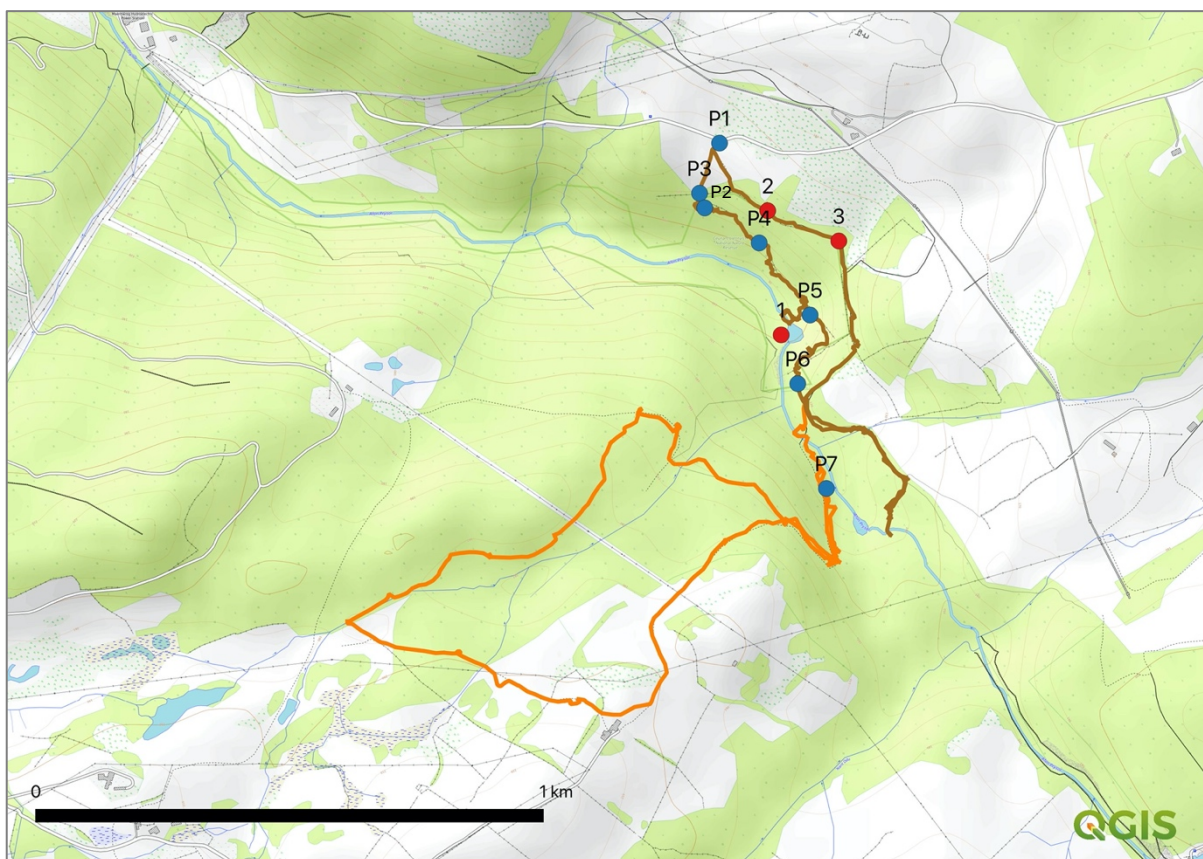
Amodau'r tywydd: roedd yna gwmwl isel i ddechrau (100%) a gliriodd i orchudd cwmwl 70% erbyn 1000, gyda gwynt tawel o gyfeiriad y gogledd (4mya) a thymheredd cynnes (18°C).

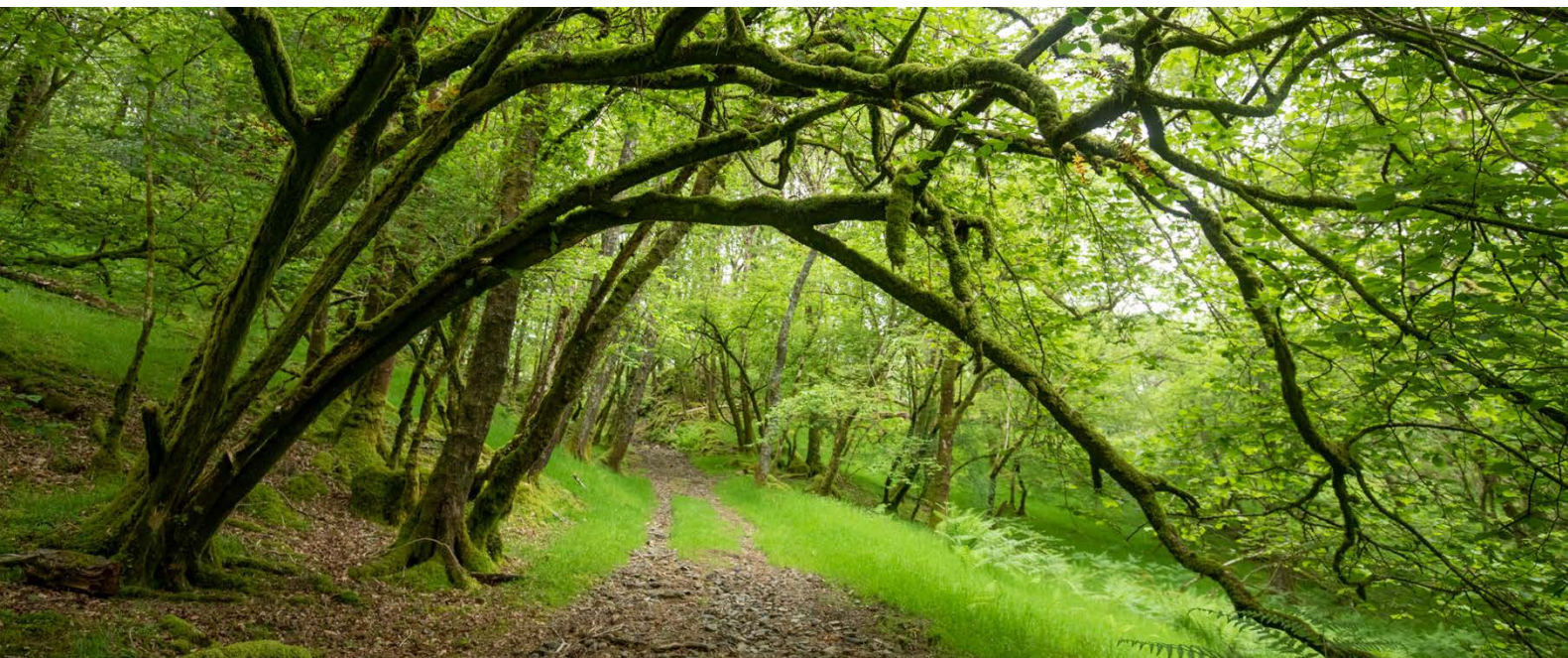
Ffigur 1. Map o ardal arolwg Ceunant Llennyrch yn dangos y ddau lwybr trawslun a gynhaliwyd ar 14 Mehefin 2021: mae'r llynell brown yn dangos y llwybr cylchol ar hyd y prif lwybr troed sy'n mynd heibio prif rhaeadr Rhaeadr Ddu; mae'r llynell oren yn dangos y llwybr cylchol a gymerwyd trwy ardal coetir Coed Nyth-y-Frân.

2. Canlyniadau

Rhoddir crynodeb o'r canlyniadau ar gyfer pob un o'r gwahanol arolygon isod. Mae Ffigur 2 isod yn rhoi trosolwg o bethau mwy nodedig a welwyd, y pwyntiau arolwg allweddol a lleoliadau delweddau pwynt sefydlog. Cyfeirir at y pwyntiau wedi'u rhifo hyn yn nhestun y canlyniadau gan ddefnyddio cromfachau ac yna'r cod wedi'i rifo, er enghraifft '(P3)'.

Ffigur 2. Map o ardal arolwg Ceunant Llennyrch sy'n dangos y ddau lwybr trawslun a gynhaliwyd ar 14 Mehefin 2021. Mae pwyntiau **coch** yn nodiadau targed y cyfeirir atynt yn y crynodeb canlyniadau isod ac mae pwyntiau **glas** yn safleoedd ffotograffiaeth pwynt sefydlog wedi'u targedu'n bennaf ar hyd llwybrau (gweler adran 2.5).

2.1 Bywyd adar

Cofnodwyd cyfanswm o 30 o wahanol rywogaethau adar a 327 o unigolion ar draws y ddau lwybr trawslun (gweler tabl 1 isod); Cofnodwyd 22 o wahanol rywogaethau a 127 o unigolion ar y trawslun o amgylch Coed Llennyrch a Rhaeadr Ddu, gyda 25 o rywogaethau a 200 o unigolion wedi'u cofnodi ar y llwybr arolwg cylchol o amgylch Coed Nyth-y-frân. Y rhywogaethau mwyaf niferus oedd Drywod (53 i gyd), Titw Glas (44), Teloriaid yr Helyg (35) a Phendduod (23). Roedd rhai o'r pethau mwyaf nodedig a welwyd o'r arolwg yn cynnwys pedwar parti teulu gwahanol o Ylfinbraff, cyfanswm o 21 unigolyn o amgylch Coed Nyth-y-frân; 10 Gwybedog Brith (gan gynnwys cywion ifanc wedi magu plu / hedfan), 17 Telor y Coed, Gwybedog Brith, pump Tingoch Cyffredin a Chorhedydd y Coed.

Cofnodwyd pedair rhywogaeth yn ystod arolygon 2021 a oedd yn absennol yn 2020, sef Gwyddau Canada, Gweilch Glas, Gylfinbraff a Bwncath. I'r gwrthwyneb, roedd pum rhywogaeth a gofnodwyd yn 2020 na welwyd ar yr ymweliad yn 2021 yn cynnwys Gwylan y Penwaig, Siff Saff, y Gigfran, Coch y Berllan, Trochwr a'r Croesbig Cyffredin. Rhoddir cymhariaeth o'r niferoedd cyffredinol islaw tabl 1 yn ffigurau 3 a 4 isod.

Ni welwyd unrhyw effeithiau uniongyrchol yn ystod yr arolygon hyn i awgrymu effeithiau sylweddol o ran niferoedd cynyddol o ymwelwyr ar fywyd adar y rhanbarth. Mae hyn yn rhannol oherwydd natur cynefin coetir y safle hwn a llwybrau wedi'u marcio'n dda, gan ei gwneud hi'n anodd i ymwelwyr grwydro oddi ar llwybrau ac aflonyddu ar fywyd gwyllt yn y coetir ei hun. Fodd bynnag, roedd sawl grŵp o gerddwyr ceunant yn bresennol yn ystod yr arolwg, sy'n defnyddio ceunant Afon Prysor a Cheunant Llennyrch ar gyfer gweithgareddau awyr agored. Byddai presenoldeb rheolaidd grwpiau o'r fath ar hyd yr afon yn creu aflonyddwch i rywogaethau fel Sigl i Gwt Llwyd a Bronwen y Dŵr, sy'n tueddu i nythu'n agos iawn at afonydd yn ochrau'r ceunentydd creigiog. Ni chofnodwyd unrhyw Fronwen y Dŵr yn 2021, a dim ond un a welwyd yn 2020.

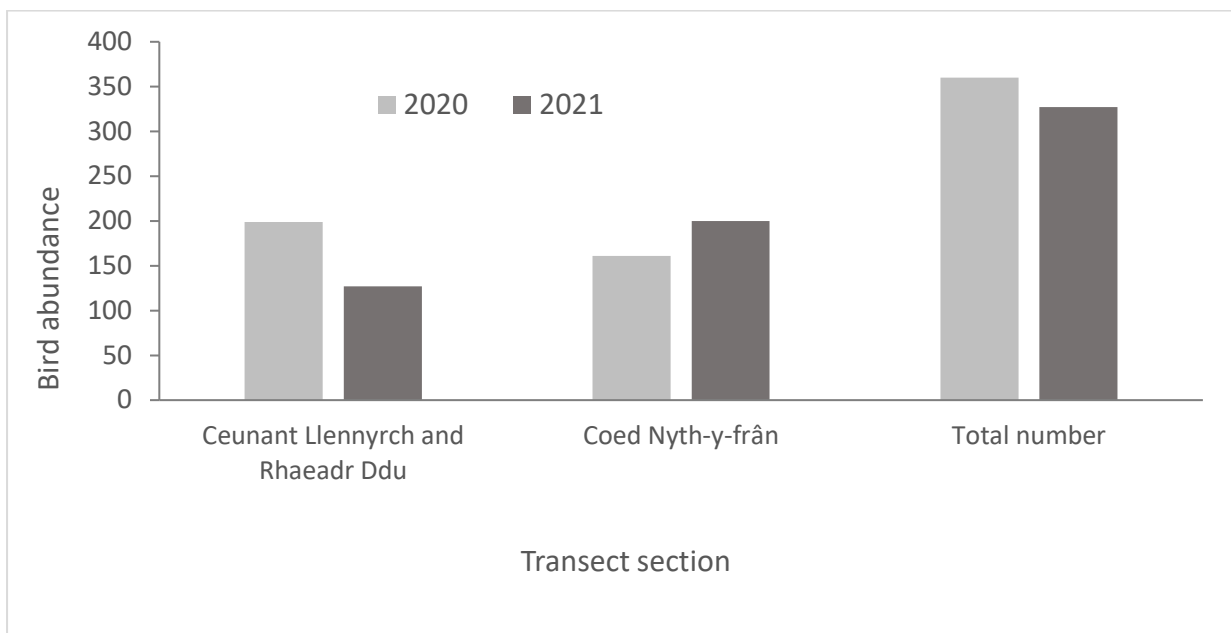
Tabl 1. Canlyniadau arolwg adar bridio ar gyfer Ceunant Llennyrch.

Enw Safle		Ceunant Llennyrch			
Math o arolwg		Adar bridio			
Arolygwyr		Ben Porter			
Dyddiadau'r arolygon		14/06/2021			
Rhywogaethau	Enw gwyddonol	Trawslun neu safle			Tystiolaeth o fridio yn ystod ymweliadau
		Ceunant Llennyrch a Rhaeadr Ddu	Coed Nyth-y-Fran	Cyfanswm y nifer	
Dryw	<i>Troglodytes troglodytes</i>	27	26	53	Ceiliogod / gwrywod yn canu, oedolion yn seinio larwm
Titw Glas	<i>Cyanistes caeruleus</i>	17	27	44	Larwm yn galw oedolion a chywion wedi magu plu / hedfan
Telor yr Helyg	<i>Phylloscopus trochillus</i>	11	24	35	Ceiliogod / gwrywod yn canu ac oedolion yn seinio larwm

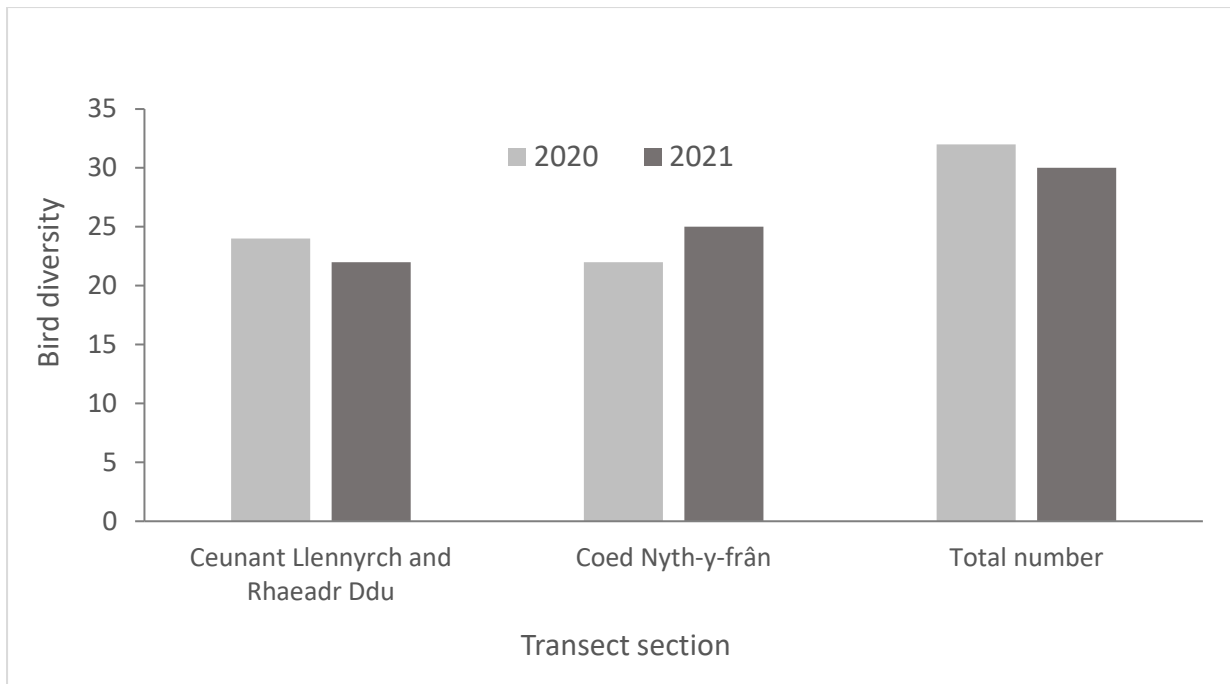
Penddu	<i>Sylvia atricapilla</i>	11	12	23	Ceiliogod yn canu
Gylfinbraff	<i>Coccothraustes coccothraustes</i>		21	21	Cywion wedi magu plu / hedfan (cyfanswm o 11)
Ji-binc	<i>Fringila coelebs</i>	7	11	18	
Telor y Coed	<i>Phylloscopus sibilatrix</i>	11	6	17	Ceiliogod yn canu, oedolion yn seinio larwm ac oedolion yn cario bwyd
Fronfraith	<i>Tudus philomelos</i>	2	2	4	Ceiliogod / gwrywod yn canu
Gwybedog brith	<i>Ficedula hypoleuca</i>	4	6	10	Cywion wedi magu plu / hedfan
Aderyn du	<i>Turdus merula</i>	5	9	14	Ceiliogod / gwrywod yn canu
Robin	<i>Erithacus rubecula</i>	5	9	14	Ceiliogod / gwrywod yn canu, Cywion wedi magu plu / hedfan
Telor y Cnau	<i>Sitta europea</i>	3	8	11	
Pila Gwyrdd	<i>Carduelis spinus</i>	1	4	5	Ceiliog / gwryw yn canu
Dryw Eurben	<i>Regulus regulus</i>		4	4	
Dringwr Bach	<i>Certhia familiaris</i>	2	3	5	Ceiliogod / gwrywod yn canu
Sigl i Gwt Llwyd	<i>Motacilla cinerea</i>	2		2	Ceiliogod / gwrywod yn canu
Gwybedog brych	<i>Muscicapa striata</i>		1	1	
Y fronfraith	<i>Turdus viscivorus</i>	2	1	3	
Cnocell Fraith Fwyaf	<i>Dendrocopos major</i>	4	5	9	Oedolion yn seinio larwm, cywion wedi magu plu / hedfan a chywion mewn nyth
Titw Cynffon Hir	<i>Aegithalus caudatus</i>	2		2	Oedolion yn seinio larwm
Sigl i Gwt brith	<i>Motacilla alba yaerrellii</i>		1	1	
Tingoch Cyffredin	<i>Phoenicurus phoenicurus</i>		5	5	Ceiliog yn canu ac oedolion gyda bwyd
Titw Penddu	<i>Periparus ater</i>	3		3	Ceiliogod / gwrywod yn canu
Sgrech y Coed	<i>Garulus glandarulus</i>	1	3	4	
Titw Mawr	<i>Parus major</i>	4	8	12	Oedolion yn seinio larwm
Gŵydd Canada	<i>Branta canadensis</i>	2		2	
Gwalch y Garn	<i>Accipiter nisus</i>	1		1	
Gwennol	<i>Hirundo rustica</i>		2	2	
Bwncath	<i>Buteo buteo</i>		1	1	
Corhedydd y Coed	<i>Anthus trivialis</i>		1	1	
Cyfanswm y rhywogaethau		22	25	30	

Cyfanswm niferoedd	127	200	327	
--------------------	-----	-----	-----	--

O gymharu'r ffigurau cyffredinol ar gyfer 2020 a 2021, amlygodd yr arolwg o'r ardal hon wahaniaethau bach yn unig o ran digonedd / helaethrwydd ac amrywiaeth bywyd adar (gweler ffigurau 3 a 4 isod). Mae'r cyfanswm o 327 o adar unigol a gofnodwyd yn 2021 10% yn llai na'r cyfanswm o 360 ar gyfer 2020. Fodd bynnag, roedd y gwahaniaeth hwn mewn digonedd yn wahanol ar gyfer y ddau lwybr trawslun: gwelwyd 72 yn llai o adar o amgylch trawslun Ceunant Llennyrrch o'i gymharu â 2020, ond Gwelwyd 39 yn fwy o adar o amgylch ardal Coed Nyth-y-frân.

Ffigur 3. Digonedd / helaethrwydd adar (h.y. nifer yr adar unigol a gofnodwyd) ar hyd y prif lwybrau trawslun yn 2020 (llwyd golau) a 2021 (llwyd tywyllach).

Figur 4. Amrywiaeth adar (h.y. cyfanswm nifer y rhywogaethau) ar hyd y prif lwybrau trawslun yn 2020 (Ilwyd golau) a 2021 (Ilwyd tywyllach).

Telor y Coed (*Phylloscopus sibilatrix*) yn nythu yng Ngheunant Llennyrch ac yn mynd â bwyd i'w nyth.

Un o 21 o Gylfinbraff gwahanol a welwyd yn ystod yr arolwg o amgylch Ceunant Llennyrch a Choed Nyth-y-frân. Mae'r aderyn hwn yn oedolyn, ond roedd llawer o'r rhai a arsylwyd yn deuluoedd gyda chywion ifanc wedi magu plu / hedfan.

2.2 Llystyfiant

Yn gyffredinol, roedd llai o llystyfiant ar y llwybrau ac yn amlwg roeddynt yn cael mwy o ddefnydd nag a nodwyd yn ystod y cyfnod eithriadol y cynhaliwyd arolygon 2021 - mae'r delweddau llwybr pwynt sefydlog yn adran 2.5 isod yn darparu cymhariaeth weledol o'r agwedd hon ar y gwaith arolygu llystyfiant.

Pryder penodol yn yr ardal hon yw effaith nifer yr ymwelwyr a gweithgaredd dynol ar y cymunedau rhedyn a mwsogl cain (a phwysig iawn) sy'n tyfu ar y clogfeini, ochrau ceunentydd a glannau afonydd ar hyd Afon Prysor trwy ardal Ceunant Llennyrch. Nodwyd bod rhai rhannau o'r llwybrau yn agos at yr afon yn cael eu defnyddio'n eithaf trwm ac yn lledu i'r cymunedau mwsogl a llawr coedwig bob ochr i'r coetir (er enghraifft, ym Mhwynt 7 ar y map yn ffigur 2 - gweler y ddelwedd isod).

Nid oedd y llwybrau trawslun yn yr arolwg hwn yn cwmpasu'r ceunant cyfan ei hun, lle mae gweithgareddau cerdded ceunant a mynd ar drywydd gweithgaredd awyr agored yn digwydd yn aml - gallai'r gweithgareddau hyn fod mewn perygl o gael effaith ar y cymunedau llystyfiant yma, ac felly gall fod yn deilwng cynnal gwaith monitro yn y dyfodol yn y ceunant.

Rhai effeithiau nifer yr ymwelwyr dynol ar y cymunedau mwsogl a rhedyn ar hyd rhan o'r llwybr troed ym mhwynt 7 ar y map yn ffigur 2.

Yn ystod arolygon 2020, roedd ardal o'r clawdd wrth ochr y llwybr ger dechrau'r llwybrau i mewn i Goed Llennyrch yn destun erydiad mawr yn sgil defnyddio beic modur (pwynt 2 ar y map yn ffigur 2). Fodd bynnag, roedd yn ymddangos bod llai o aflonyddwch ar y darn hwn o dir yn 2021 ac nid oedd cymaint o dystiolaeth bod y gweithgaredd hwn wedi bod yn digwydd. Gweler y delweddau isod i gael cymariaethau o'r safle hwn yn 2020 a 2021:

Uchod: difrod i lawr y goedwig fwsoglyd o dan ardal o goetir ym mhwynt 1 ar y map yn ffigur 2, fel y gwelwyd yn 2020. Isod: yr un safle yn 2021, yn dangos arwyddion o adferiad o'r gweithgaredd niweidiol hwn.

2.3 Sbwriel

Dim ond un eitem o sbwriel a ddarganfuwyd yn ystod arolwg 2021: baw cŵn ar hyd y prif lwybr cylchol. Mae hwn yn swm rhyfeddol (dymunol!) o ystyried hyd yn oed yn ystod cyfnod tawelach 2020 y daethpwyd o hyd i saith eitem yn yr ardal - yn bennaf ar y traeth cerrig mân ger Rhaeadr Ddu.

Mae rhaeadr Rhaeadr Ddu yn fan poblogaidd i ymwelwyr, er diolch byth na ddarganfuwyd sbwriel o amgylch y safle hwn yn ystod ymweliad 2021 â'r ardal.

2.4 Pethau eraill a welwyd

Nodwyd amrywiaeth o rywogaethau o bryfed yn ystod yr arolwg yng Ngheunant Llennyrch, gan gynnwys Chwimwyfyn Aur (*Phymatopus hecta*), Cacwn y Coed (*Bombus hypnorum*), naw Cacyren Cribwr Cyffredin (*Bombus pascuorum*) a phedwar Gwyfyn Ceudod (*Celypha lacunana*).

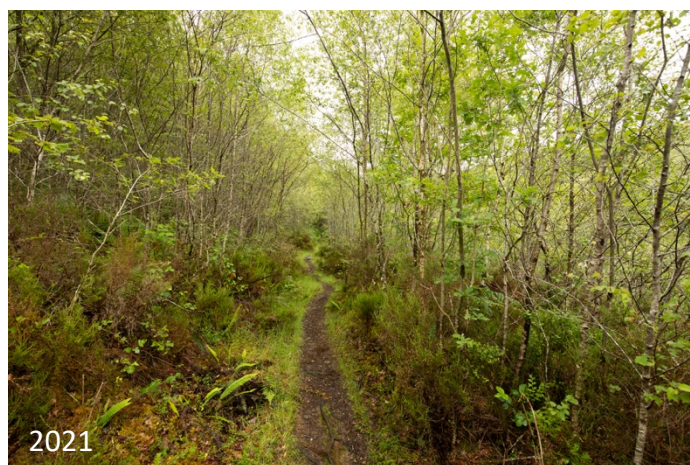

2.5 Delweddau llwybr pwynt sefydlog i gofnodi cyflwr llystyfiant

Ar gyfer adroddiad eleni, dangosir delweddau o 2020 (colofn chwith) ochr yn ochr â rhai o 2021 (colofn dde) yn yr un lleoliadau ar gyfer dibenion cymharu.

Lleoliadau delwedd: **rhes uchaf** yn mynd i mewn i'r safle (**P1** ar y map yn ffigur 2), **rhes ganol** yn edrych yn ôl tuag at y fynedfa wrth y giât i mewn i'r coedwigoedd (P2) a'r **rhes waelod** ar hyd llwybr troed coetir wedi'i farcio ar y ffordd (**P4**).

Lleoliadau delwedd: ar hyd llwybr troed y coetir wedi'i farcio ar y ffordd (rhes uchaf = P5 a rhes waelod = P6)

Telwr y Coed (*Phylloscopus sibilatrix*) yng Ngheunant Llennyrch.